

Handlingsplan för hbtq- arbete 2017-2021

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för Prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Beslutad av Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt,
den 6 december 2016, § 56

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt
Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Processledaren för Hållbar utveckling

Sammanfattning

Örebro kommun ska vara främst i landet när det gäller arbetet med mänskliga rättigheter. För att nå dit förutsätts bland annat ett aktivt och systematiskt arbete för säkerställandet av hbtq-personers rättigheter, trygghet och inkludering. 2012 tog Örebro kommun ett första steg för att systematiskt arbeta in hbt-perspektivet i organisationen, då kommunens *Handlingsplan för hbt-frågor 2012-2015* beslutades.

Nu tas nästa steg. *Handlingsplan för hbtq-arbete 2017-2021* innehåller såväl nya aktiviteter som en inkludering av queer-perspektivet. Att inkludera queer i handlingsplanen sätter fokus på normer i sig, istället för på de som anses avvika från dem. Queer kan kortfattat beskrivas som ett förhållningssätt som kritiserar heteronormen och de personer som identifierar sig som queer kan ha vilken sexuell läggning eller könsidentitet som helst. Därför berörs fler individer av arbetet som denna nya handlingsplan kommer resultera i, än tidigare handlingsplan för hbt.

Handlingsplan för hbtq-arbete 2017-2021 syftar till att utgöra grund för ett systematiskt och aktivt hbtq-arbete i Örebro kommun. Genom de 20 formulerade aktiviteterna som handlingsplanen består av ges kommunledning och nämnder stöd i arbetet med att säkerställa hbtq-perspektivets inkludering och integrering i organisationens ordinarie arbete.

Den övergripande målsättningen för det systematiska hbtq-arbetet i Örebro kommun är att hbtq-personers rättigheter, trygghet och inkludering säkerställs. För att se framsteg i frågan är därför en strävan för kommunen att bli Sveriges mest hbtq-vänliga kommun. I handlingsplanen har fyra målområden formulerats, med konkreta aktiviteter och åtgärder nödvändiga att genomföra för att ta viktiga steg i hbtq-arbetet:

1. Örebro kommun ska säkerställa att hbtq-perspektivet finns med i det fortsatta arbetet för alla människors lika värde.
2. Örebro kommuns förtroendevalda, chefer och medarbetare ska ha kompetens inom hbtq-frågorna.
3. Örebro kommun ska vara en bra och attraktiv arbetsgivare för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.
4. Örebro kommun ska vara en trygg och inkluderande kommun för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Bakgrund	5
Queer	5
Planen	6
Målområden.....	6
Uppföljning av planen	6
Styrande dokument och lagstiftning	6
Målområde 1	7
<i>Örebro kommun ska säkerställa att hbtq-perspektivet finns med i det fortsatta arbetet för alla människors lika värde</i>	7
Målområde 2	8
<i>Örebro kommuns förtroendevalda, chefer och medarbetare ska ha kompetens inom hbtq-frågorna</i>	8
Målområde 3	9
<i>Örebro kommun ska vara en bra och attraktiv arbets-givare för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck</i>	9
Målområde 4	10
<i>Örebro kommun ska vara en trygg och inkluderande kommun för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck</i>	10
Begrepp och definitioner	12

Inledning

Bakgrund

Örebro kommun ska vara främst i landet när det gäller arbetet med mänskliga rättigheter. För att nå dit krävs att genom ett intersektionellt¹ perspektiv väva samman ett gemensamt och systematiskt arbete för att integrera mänskliga rättigheter och jämställdhet i organisationen. Som en del i det arbetet ingår säkerställandet av hbtq-personers rättigheter, trygghet och inkludering. För att samhället ska bli inkluderande för alla krävs ett normkritiskt förhållningssätt, det vill säga en medvetenhet om de normer² som existerar, hur de verkar exkluderande och vilka effekter de genererar. Först när en medvetenhet har infunnit sig och normerna har synliggjorts, möjliggörs en reell inkludering av hbtq-personer, liksom inkludering utifrån samtliga diskrimineringsgrunder. Ökad kompetens inom normkritiskt förhållningssätt är därför nödvändigt inom all kommunal verksamhet.

Arbetet måste intensifieras för att uppnå ett samhälle där ingen utsätts för våld, hot, sexuella trakasserier, mobbing, diskriminering, glåpord eller kränkningar på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Ett samhälle där alla har samma rättigheter och möjligheter att leva och utforma sitt liv. Ett samhälle där alla bemöts professionellt utan antaganden som kränker individens identitet. Ett samhälle där alla, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck har möjlighet att vara den hen anser sig vara.

2012 tog Örebro kommun ett första steg för att systematiskt arbeta in hbt-perspektivet i organisationen, då kommunens *Handlingsplan för hbt-frågor 2012-2015* beslutades. Nu tas nästa steg, med en reviderad handlingsplan som blir gällande för tidsperioden 2017-2021. I den nya handlingsplanen inkluderas även queer-perspektivet för första gången och handlingsplanen är därför en *Handlingsplan för hbtq-arbetet 2017-2021*.

Queer

Queer kan kortfattat beskrivas som ett förhållningssätt som kritiserar heteronormen. Queerperspektivet syftar till att bryta upp och ifrågasätta de kategorier vi enligt normer placeras i, genom att synliggöra de normsystem som ger vissa kön, könsuttryck, sexuella läggningar och sexualiteter högre status än andra i samhället. Gemensamt för de som identifierar sig som queer är att de genom sina identiteter eller handlingar synliggör och ifrågasätter maktordningar relaterade till kön, sexuell läggning och sexualitet.

Att inkludera queer-perspektivet i handlingsplanen sätter fokus på normer i sig, istället för på de som anses avvika från dem. Individerna som omfattas av arbetet blir fler med ett hbtq-perspektiv, då personer som identifierar sig som queer likväl

¹ Ordet intersektionalitet kommer från engelskan intersection (vägkorsning) och används för att beteckna hur olika diskrimineringsgrunder interagerar och samverkar.

² Exempel på normer är köns-, hetero-, tvåsamhets-, vithets-, funkis-, tros-, och åldersnormer. Se även *Begrepp och definitioner* på sida 12.

kan vara heterosexuella som homo- eller bisexuella. Samlingsbegreppet *hbtq* förklaras enklast genom att dela in bokstäverna i tre grupper; *h* och *b* för de sexuella läggningarna homo- och bisexualitet, *t* för transpersoner som samlingsbegrepp för personer som överskrider normerna för könsidentitet eller könsuttryck, och *q* för queerpersoner som anammar ett kritiskt förhållningssätt till heteronormen och kan ha vilken sexuell läggning eller könsidentitet som helst.

För den kommunala verksamheten kommer inkluderingen av queer-perspektivet innebära ett utvidgat arbete kring normer generellt, men också ett utökat behov av att tillgodogöra sig kunskap om queer i samband med de utbildningsinsatser som arrangeras.

Planen

Handlingsplanen syftar till att utgöra grund för ett systematiskt och aktivt hbtq-arbete i Örebro kommun. Genom de formulerade aktiviteterna i handlingsplanen ges kommunledning och nämnder stöd i arbetet med att säkerställa hbtq-perspektivets inkludering och integrering i organisationens ordinarie arbete.

Målområden

Den övergripande målsättningen för det systematiska hbtq-arbetet i Örebro kommun är att hbtq-personers rättigheter, trygghet och inkludering säkerställs. För att se framsteg i frågan är därför en strävan för kommunen att bli Sveriges mest hbtq-vänliga kommun. I handlingsplanen har fyra målområden formulerats, med konkreta aktiviteter och åtgärder nödvändiga att genomföra för att ta viktiga steg i hbtq-arbetet:

1. Örebro kommun ska säkerställa att hbtq-perspektivet finns med i det fortsatta arbetet för alla människors lika värde.
2. Örebro kommuns förtroendevalda, chefer och medarbetare ska ha kompetens inom hbtq-frågorna.
3. Örebro kommun ska vara en bra och attraktiv arbetsgivare för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.
4. Örebro kommun ska vara en trygg och inkluderande kommun för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Uppföljning av planen

Planen följs upp övergripande i den ordinarie verksamhetsuppföljningen och på detaljnivå genom temarapporter under tidsperioden för handlingsplanens gällande. Därutöver sker löpande dialogträffar mellan Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt och ansvariga nämnder. Utskottet har vid behov möjlighet att revidera planen.

Styrande dokument och lagstiftning

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna
Regeringsformen
Diskrimineringslagen

Målområde 1

Örebro kommun ska säkerställa att hbtq-perspektivet finns med i det fortsatta arbetet för alla människors lika värde

Ambitionen är att Örebro kommun ska vara främst i landet när det gäller arbetet med mänskliga rättigheter. För att lyckas med det måste ett normkritiskt förhållningssätt och inkludering av hbtq-perspektivet systematiskt arbetas in i samtliga verksamheters ordinarie arbete.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Handlingsplanen lyfts på alla verksamheters APT	2017	Samtliga nämnder	Presentationsmaterial tas fram som stöd till cheferna
Minst en aktivitet med koppling till hbtq-arbetet finns i samtliga nämnders verksamhetsplaner	2017-2021	Samtliga nämnder	Kan exempelvis vara utbildningsinsatser, genomlysning av material och blanketter m.m.
Materialbank sammanställs för möjlig användning inom skolundervisning och utbildningsinsatser	2017-2018	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Tips på utbildningsmaterial, läroböcker, skönlitteratur och barnböcker m.m. Tillgängliggörs på intranät och Pedagog Örebro
Ett nätverk för hbtq-arbetet skapas med representanter från kommunala verksamheter och civila samhället	2017-2021	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Nätverk för utveckling av gemensamma strategier inför utbildningsinsatser och genomförande av aktiviteter i enlighet med handlingsplanen. Stödstruktur för drivandet av hbtq-arbetet i organisationen

Målområde 2

Örebro kommuns förtroendevalda, chefer och medarbetare ska ha kompetens inom hbtq-frågorna

Alla förtroendevalda, chefer och medarbetare i Örebro kommun är delaktiga i att de tjänster som levereras håller en god kvalitet utifrån invånarnas behov och intressen. Tjänsterna ska levereras med ett gott och professionellt bemötande som är inkluderande gentemot alla. Det kräver att organisationen har kompetens inom hbtq-frågorna, hur de förhåller sig till övriga diskrimineringsgrunder och att ett normkritiskt förhållningssätt tillämpas genomgående.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Enheter och arbetsgrupper inom kommunala verksamheter hbtq-diplomeras enligt RFSL Örebros framtagna modell	2017-2021	Samtliga nämnder	Årligen minst fem enheter eller arbetsgrupper inom respektive välfärdsområde; förskola, skola, vård och omsorg. För övrig verksamhet – minst en diplomering per nämnd och år
Utbildning genomförs för pedagoger och övriga medarbetare inom förskola och skola, kultur och fritidsverksamhet	2017-2019	Förskole-, Grundskole- och Gymnasienämnden Kultur- resp. Fritidsnämnden	Fokus på bemötande av unga hbtq-personer och ett normkritiskt förhållningssätt. Erbjuds även friskolor
Utbildning genomförs för personal som möter personer inom vård- och omsorgsverksamhet, inklusive LSS-verksamhet	2017-2019	Vård- och omsorgsnämnderna och Nämnden för funktionshindrade	Fokus på bemötande av hbtq-personer och ett normkritiskt förhållningssätt. Erbjuds även privata utförare
Utbildningsinsatser genomförs för tjänstemän och förtroendevalda	2017-2021	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Utbildningar anpassade utifrån behov inom olika verksamhets- och nämndområden. Erbjuds även privata utförare
Ansvarig funktion, med tillgång till förvaltningens beslutande arenor och forum, utses i alla förvaltningar för att säkerställa hbtq-arbetet	2017	Samtliga nämnder	Säkerställa nödvändig prioritering och aktualisering av hbtq-arbetet hos ledningen. Skapa förutsättningar för genomförande av handlingsplanens aktiviteter

Målområde 3

Örebro kommun ska vara en bra och attraktiv arbetsgivare för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck

Örebro kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare och ha en organisation med god arbetsmiljö, som bidrar till att alla medarbetare kan och vill prestera sitt bästa på arbetet. Arbetsplatserna ska vara fria från kränkande behandling, trakasserier och diskriminering. Respekt, lyhördhet och ett inkluderande förhållningssätt ska präglade arbetet och relationerna mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Utbildning genomförs till alla chefer, inklusive rektorer och förskolechefer, i mänskliga rättigheter med fokus på hbtq	2017-2018	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Bör genomföras som ett första steg, för att säkerställa förståelse för och prioritering av hbtq-arbetet hos ledningen
Organisationen ska i centrala medarbetarundersökningar mäta upplevelse av diskriminering	Fortlöpande i medarbetarenkäten	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Frågor framtagna till och ställda i medarbetarenkäten sedan 2012 ska finnas kvar, för möjlighet till jämförelse över åren
Medarbetarna ska minst en gång per år diskutera trakasserier, diskriminering och jämställdhet med ett inkluderat hbtq-perspektiv	Årligen	Samtliga nämnder	Diskussioner genomförs på APT utifrån framtaget stödmaterial till cheferna
Framtagen <i>Riktlinje för inkluderande enkäter, blanketter och formulär</i> implementeras och tillämpas genomgående	2017	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Säkerställ förtydligande av efterfrågat juridiskt kön i alla sammanhang där kön efterfrågas, tilläggsfråga om individuell identifiering och ordval i dokument för inkluderande bemötande

Målområde 4

Örebro kommun ska vara en trygg och inkluderande kommun för alla oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck

I Örebro kommun ska alla känna sig inkluderade, välkomna och lika mycket värda. Oavsett kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck ska alla uppleva trygghet i att kunna verka och leva som den en anser sig vara. Örebro kommun ska ta tillvara på och värna om den kraft som finns hos invånare och det civila samhället.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Örebro kommun kommuniceras som en inkluderande kommun	2017-2021	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Säkerställ bildbank med hbtq-perspektiv, ordval i broschyrer och inkluderande förhållningssätt i rekrytering, sociala medier och marknadsföring m.m.
Riktlinjer för föreningsbidrag och aktivitetsstöd kompletteras med grundvillkor om inkluderande förhållningssätt i verksamheten för möjlighet att erhålla ekonomiskt bidrag	2017-2018	Fritidsnämnden, Programnämnd Social välfärd och Vård- och omsorgsnämnderna	Tillägg i nuvarande riktlinjer för föreningsbidrag och aktivitetsstöd om krav på främjande av jämställdhet och jämlikhet i verksamhet, samt motverkande av homo- och transfobi
Hbtq-perspektivet inkluderas i utvecklingen av kommunens offentliga rum (inkl. biblioteken)	2017-2021	Programnämnd Samhällsbyggnad	Hbtq-perspektiv vid namnsättning av gator och parker, val av konst och utsmyckning m.m.
Mötesplats säkras för unga hbtq-personer	2017-2021	Kulturnämnden och Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Kan säkras på olika sätt; fritidsgårdar med hbtq-profil, diplomering av fritidsgårdar, egen verksamhet, stöd till civilsamhället m.m.
Mötesplats säkras för nyanlända hbtq-personer	2017-2021	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Kan säkras genom stöd till RFSL Örebros befintliga newcomerverksamhet

Samverkan sker med och stöd ges till organisationer och föreningar som arbetar med och för hbtq-personers rättigheter	Fortlöpande	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Organisationerna ansvarar själva för att ansöka om lämpligt föreningsbidrag eller aktivitetsstöd i enlighet med gällande riktlinjer
En förstudie genomförs över hur kommunala lokaler och anläggningar, inklusive kommunala arbetsplatser, kan säkras ur ett hbtq-perspektiv	2017-2019	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	Frågeställning: Hur kan behovet av unisex-toaletter och möjlighet till enskilda omklädnings- och duschrum vid skolor, badhus, idrottshallar, offentligatoaletter m.m. säkerställas?

Begrepp och definitioner

Begrepp	Definition
Hbtq	Benämning på homosexuella, bisexuella, trans- och queerpå personer som grupp.
Sexuell läggning	Homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning (juridisk definition).
Homosexuell person	Attraheras av eller blir kär i personer av samma kön.
Bisexuell person	Attraheras av eller blir kär i personer oavsett kön.
Heterosexuell person	Attraheras av eller blir kär i personer av motsatt kön.
Transpersoner	Samlingsbegrepp för personer som överskrider normerna för könsidentitet eller könsuttryck, t ex transsexuella och transvestiter. "Trans" kommer från latin och betyder "överskridande". Transpersoner kan vara hetero-, homo- eller bisexuella.
Könsidentitet och könsuttryck	Könsidentitet innebär det kön en person identifierar sig med. Det kan vara kvinna, man, inget alls eller både och. Könsuttryck innebär hur en person uttrycker sitt kön, till exempel genom kläder, frisyra och kroppsspråk. Transpersoner innefattas i de juridiska begreppen könsöverskridande identitet eller könsöverskridande uttryck.
Transsexualism, transsexuell	Upplevelse av att könsidentiteten inte stämmer överens med det biologiska könet och/eller det juridiska kön en tilldelades vid födseln. Innefattas i det juridiska begreppet könsöverskridande identitet.
Transvestit	Vill tidvis, ofta eller alltid klä sig i eller använda sig av det motsatta könets kläder och/eller andra attribut. Innefattas i det juridiska begreppet könsöverskridande uttryck.
Queer	Queer kan kortfattat beskrivas som ett förhållningssätt som kritiserar heteronormen. Queerperspektivet synliggör de normsystem som ger vissa kön, könsuttryck, sexuella läggningar och sexualiteter högre status än andra i samhället. Genom sina identiteter eller sina handlingar synliggör och ifrågasätter queerpå personer maktordningar relaterade till kön, sexuell läggning och sexualitet. En person kan identifiera sig som queer utifrån normbrytande sexualitet eller kön, samtidigt som hen är heterosexuell.
Cis-personer	Samlingsbegrepp för personer vars biologiska kön, juridiska kön, sociala och kulturella kön, könsidentitet och könsuttryck är detsamma och förenligt med rådande normer. "Cis" kommer från latin och betyder "på samma sida".
Kön	Kvinna eller man. Även den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön (juridisk definition).
Hen	Könsneutralt pronomen som kan användas istället för hon eller han. Kan användas om en inte vet vilket kön en person har eller om personer som definierar sig som något annat än kvinna eller man.
Normer	De outtalade förväntningarna, föreställningarna, reglerna och idealen som vi lever efter och som symboliserar det som anses vara det "normala". Fungerar exkluderande mot dem som inte passar in i de outtalade ramarna.
Heteronormativitet	Innefattar att heterosexualitet och uttryck för heterosexualitet uppfattas som det normala, givna och förväntade. Antagande om att alla är heterosexuella och förväntningar på att kvinnor och män att bete sig kvinnligt respektive manligt. Därmed blir annan sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck betraktad som avvikande.
Normkritik	Ett perspektiv som syftar till att synliggöra och granska vilka normer som styr våra föreställningar och värderingar. Att synliggöra exkluderande strukturer som sorterar in människor i hierarkier utifrån exempelvis kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.